

2025-06-08

YTTRANDE

Socialstyrelsen

Yttrande avseende förslag till nya föreskrifter och allmänna råd om bostad med särskild service enligt LSS

Autism Sverige överlämnar härmed sitt yttrande över ovan rubricerade föreskrifter. Vi arbetar för att skapa bättre levnadsvillkor för personer med autism. Vår vision är ett samhälle där alla kan delta, där personer med autism möts med respekt och har bra livskvalitet genom hela livet. Förbundet representerar omkring 18 500 medlemmar och bland dessa finns personer med egen funktionsnedsättning, närstående och personer som är yrkesverksamma inom området.

Autism Sverige har beretts tillfälle att lämna synpunkter på Socialstyrelsens förslag till nya föreskrifter och allmänna råd om bostad med särskild service för barn eller ungdomar enligt 9 § 8 LSS samt om bostad med särskild service för vuxna enligt 9 § 9 LSS, liksom tillhörande konsekvensutredningar.

Sammanfattande ställningstagande

Autism Sverige tillstyrker i huvudsak förslagets inriktning. Det är enligt förbundets bedömning väl motiverat att stärka regleringen mot bakgrund av de kvalitetsbrister som beskrivs i konsekvensutredningarna. Förslagen innehåller flera viktiga förbättringar, däribland tydligare regler om kommunikativt och kognitivt stöd, kompetenskrav för personal, bemanning, föreståndarens ansvar, uppföljning och skydd mot övergrepp.

Förbundet anser dock att vissa delar bör förtydligas eller skärpas ytterligare för att bättre säkerställa rättigheterna enligt 5–7 §§ lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS.

Synpunkter

Delaktighet och kommunikativt stöd

Autism Sverige tillstyrker bestämmelserna i 4 kap. 3 i båda föreskriftsförslagen, enligt vilka den som förestår verksamheten ska se till att den enskilde får individanpassat kommunikativt och kognitivt stöd, information om genomförandet av insatsen samt uppmuntras att framföra åsikter och utöva inflytande och medbestämmande. Bestämmelserna är väl förenliga med 6 § LSS och utgör en central förutsättning för faktisk delaktighet.

Bostadens utformning och institutionsliknande miljöer

Autism Sverige tillstyrker att bostadens utformning regleras tydligare genom 3 kap. 1 i båda förslagen och att de allmänna råden även fortsättningsvis markerar att boendet bör vara hemligt och inte lokaliseras nära andra LSS- eller SoL-verksamheter. Förbundet ser också positivt på att barnförslaget anger att två till fyra barn eller ungdomar bör bo tillsammans, samt att vuxenförslaget anger att antalet boende bör vara begränsat och att gruppboende som huvudregel bör omfatta högst fem personer.

Autism Sverige vill särskilt framhålla att gruppstorlek, samlokalisering och den fysiska miljön har direkt betydelse för möjligheten att uppnå målen i 5 och 7 §§ LSS om att leva som andra och tillförsäkras goda levnadsvillkor. För personer med autism och t.ex. intellektuell funktionsnedsättning kan större grupper medföra betydande stress med negativa effekter både på den fysiska och psykiska hälsan.

Val av bostad och individuell anpassning

Autism Sverige tillstyrker förslagen i 4 kap. 1 om att nämnden inför verkställighet ska ta hänsyn till den som på grund av sin funktionsnedsättning har svårt att ha många relationer och därför behöver bo med ett begränsat antal personer. Detta är ett betydelsefullt förtydligande där gruppsammansättning, social belastning och behov av återhämtning ofta är direkt avgörande för om boendet fungerar. Autism Sverige uppmärksammar att förslaget inte innehåller motsvarande resonemang för barn och unga som för vuxna när det gäller hur boendegrupper bör sättas samman utifrån de boendes olika behov av stöd.

I föreskrifterna för vuxenboenden betonas att personer med stora och varierande stödbehov inte bör placeras tillsammans på ett sätt som kan påverka deras möjligheter att uppnå goda levnadsvillkor. Några liknande överväganden eller riktlinjer för barn- och ungdomsboenden finns däremot inte med i förslaget. Mot denna bakgrund kan man även överväga att föreskrifterna för barn och unga ska innehålla vägledning kring boendegrupperns sammansättning samt hur hänsyn ska tas till de enskildas olika stödbehov.

Kompetenskrav för personal och ledning

Autism Sverige tillstyrker att kompetenskrav införs. Det är särskilt viktigt att personalen ska ha kunskaper om funktionsnedsättningarnas konsekvenser, etiskt förhållningssätt, respektfullt bemötande och hur utmanande beteende kan förebyggas.

Vi välkomnar även förslaget om att minst en fjärdedel av den ordinarie personalen ska ha minst en ettårig utbildning på eftergymnasial nivå. Personalen behöver ha en bred kunskap för att kunna ge ett individuellt anpassat stöd, inte minst när det gäller kommunikation och olika sätt att underlätta för personer som har svårt att uttrycka sig eller ta till sig information. Personalen behöver även ha kunskap om hälsa och välbefinnande, exempelvis hur goda levnadsvanor kan främjas och när medicinsk expertis behöver kopplas in. Bakgrunden till detta är att personer som omfattas av LSS i dag ofta har mycket skiftande förutsättningar och behov. Förutom funktionsnedsättningar kan det finnas samtidiga psykiska eller psykiatriska tillstånd som påverkar stödet, vilket gör personalens kompetens särskilt betydelsefull.

Bemanning, kontinuitet och föreståndarens närvaro

Autism Sverige vill framhålla vikten av kontinuitet i personalgruppen. För många personer med autism är relationell trygghet, välkända arbetssätt och hög förutsägbarhet avgörande för att vardagen ska fungera, medan hög omsättning och många tillfälliga vikarier kan öka otrygghet och risk för felaktigt bemötande. Förbundet vill också framhålla att handledning till personalgruppen behöver vara regelbunden samt av kvalificerat slag. Vidare anser förbundet att det behövs tydliga gränser för hur många verksamheter en föreståndare kan ansvara för. Vi anser att en föreståndare inte bör kunna ansvara för fler än två verksamheter med skiftande målgrupper

Tvångs- och begränsningsåtgärder

Autism Sverige välkomnar att förslagen i båda regelverken tydligt tar sin utgångspunkt i de allvariga missförhållanden som beskrivs i konsekvensutredningarna och i IVO:s tillsyn, där inlåsning, fasthållning, övervakning och andra otillåtna begränsningar har förekommit. Förbundet tillstyrker därför den allmänna inriktningen att stärka kompetens, delaktighet, uppföljning och skydd mot övergrepp.

Hälso- och sjukvård, egenvård och uppföljning

Autism Sverige tillstyrker att omvårdnaden enligt 4 kap. 10–12 i barnförslaget och 4 kap. 4 samt 7–8 i vuxenförslaget tydligare kopplas till den enskildes behov av kontakt med hälso- och sjukvård och tandvård samt till regleringen om egenvård.

Autism Sverige vill emellertid framhålla att uppföljningen inte bör stanna vid om kontakt formellt har erbjudits. För personer med autism, intellektuell funktionsnedsättning eller stora kommunikativa svårigheter bör uppföljningen också avse om vårdkontaktarna faktiskt har fungerat i praktiken, inklusive om den enskilde fått det stöd som krävs för att kunna genomföra besök och förstå information. Autism Sverige vill även framhålla att personer med autism och t.ex. intellektuell funktionsnedsättning inte kan samordna sina egna vård- och psykiatrikontakter. Det behövs ofta en god kontakt mellan anhöriga samt en samverkan mellan LSS-enheten, psykiatri och primärvården.

Förskrifter

Autism Sverige betonar också vikten av att de nya föreskrifterna tillämpas på ett enhetligt sätt, oberoende av vem som driver verksamheten. I dagsläget finns det betydande skillnader mellan privata och kommunala utförare när det gäller såväl tillståndsprovning som tillsyn. Privata verksamheter omfattas redan av krav genom tillståndsplikten, medan kommunala verksamheter inte granskas utifrån samma villkor.

Frågan är särskilt relevant eftersom privat drivna LSS-bostäder endast står för en mindre del av de totala boendeinsatserna enligt LSS. För att föreskrifterna ska bidra till ökad kvalitet och rättssäkerhet krävs därför att regelverk, uppföljning och tillsyn bygger på samma principer oavsett om verksamheten drivs i privat eller offentlig regi. Vidare vill förbundet framhålla att för att det nya regelverket ska få genomslag krävs en väl planerad strategi för implementering med t.ex. utbildningsmaterial samt riktade webinarier/seminarier.

Maria Sivall

Förbundsjurist

Autism Sverige